

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENERİN TÜRKİYE'DE KÜLTÜRE VE DİNE AİT ALGILARI

Halit ÇELİK

Öz: Son on yılda yaygınlaşan ama geçmişi 1980'li yıllara kadar uzanan Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretiminin eğitim alanındaki önemi, her geçen gün artmaktadır. Üniversitelere bağlı Türkçe Öğretim Merkezleri bünyesinde başlayan çalışmalar, Türkiye Bursları adı altında yapılandırılmıştır. Bu yapılanma Yunus Emre Enstitüsü gibi kuruluşlar tarafından desteklenerek gelişimini sürdürmektedir. Türkçe öğretiminin sadece dil öğretiminden ibaret olmadığı, aynı zamanda farklı coğrafyalardan gelen öğrencilerin dinî, kültürel ve sosyal uyumlarının da önem arz ettiği görülmektedir. Yabancı öğrencilerin Türkiye'ye geldiklerinde kültür ve din algıları, İslamiyet'e dair doğru/yanlış bilgileri, Türkçe öğretim sürecini etkileyen unsurlar olmuştur.

Bu çalışmada, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde bir yıl Türkçeye hazırlık eğitimi alan yabancı uyruklu öğrencilerin, Türkiye'ye geldiklerinde Türk kültürü ve İslam dinine dair düşünceleri, incelenmeye çalışılacaktır. Bunun için ESOGÜ TÖMER'de A2 düzeyinde Türkçe öğrenen 19 doktora öğrencisine açık uçlu dört soru sorularak kültür ve din algıları öğrenilmeye çalışılmış, aynı zamanda A2 kuru boyunca kültür ve din ile ilgili ifadeleri öğretmen tarafından günlük tutularak kaydedilmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilerin dinî algıları ve inançları ile Türk kültürü hakkındaki ön bilgileri kayıtların analiziyle tespit edilmiştir. Bu çalışmadaki bulgulara göre, Türkiye'ye gelen yabancı öğrencilere Türk kültürü ve İslam dinini tanıttak bir oryantasyon çalışmasının yapılması ve bu doğrultuda bir eğitim programı hazırlanması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, yabancı dil ve kültür, Türkiye'de din ve kültür.

The Perception of the Learners Who Learn Turkish as a Foreign Language about the Culture and Religion in Turkey

Abstract: Teaching Turkish to foreigners in Turkey, which has become widespread in the last ten years but dates back to 1980s, gradually becomes more important. After the studies had been carried out at Centres for Turkish Studies in different universities, they were formed as Turkey Scholarship. This structure can be maintained the development due to support of some establishments; Yunus Emre Institution is one of them. It can be seen that teaching Turkish is not only a foreign language teaching but also concern with the importance of religious, cultural and social adaptations for the international students. The cultural and religious perceptions and also some formal and informal knowledge about Islam -whose foreign students' have when they are just in Turkey- are the factors that affect Turkish teaching process.

In this study, foreign students' -who studied Turkish preparatory class for a year at Eskişehir Osmangazi University- perceptions about Turkish culture and Islam, from beginning of their early days in Turkey, will be examined. For this purpose, 19 doctoral students, who were learning Turkish at A2 level at ESOGU TOMER

were asked 4 open-ended questions and their culture and religion perceptions were tried to be examined; in addition that, their statements about culture and religion throughout the A2 course were reported by their teachers. The religious perceptions and faiths and also the prior knowledge about Turkish culture of the students in the study group were determined through document analysis. A new preparing an orientation work and instructional programme about Turkish culture and Islam were offered for whom foreign students come to Turkey for Turkish prep.

Key words: Teaching Turkish as a foreign language, foreign language and culture, religion and culture in Turkey.

Giriş

Dil hakkında yapılan her tanım, dili tam olarak ifade edemez. Çünkü dil bünyesinde girift bir yapıyı barındırır. Ama basit bir ifade ile dil, bir anlaşma aracıdır. İlk olarak karşılaştığımız dil, anadilidir. Anadili “Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir” (Aksan, 1994, s. 66). Bu çerçevede dil toplumla iç içe yaşayan ve gelişim gösteren; o çağın kültür, teknoloji ve sosyal hayat gibi etkenleri ile iletişime geçerek kendini değiştirebilen bir ifade vasıtasıdır.

“Kültür biyolojik olarak kalıtım yoluyla aktarılmaz, öğrenilir” der antropolog Ralph Linton ve bunu insanlığın “toplumsal kalıtımı” olarak adlandırır. Kişi, kültürü içinde büyüyerek öğrenir. Ve kültürün bir nesilden diğerine aktarılması sürecine *kültürlenme* denir (Haviland, Prins, Walrath ve McBride, 2008, s. 113). Dil toplumun bir parçası olarak *kültür* unsuruyla da iç içedir. Dil, Türk kültür mirasının özüdür. Derlenmiş metinler sözlü edebiyat ve mitolojinin anahtarlarıdır. Bir dilin kaybı yalnızca dil çeşitliliğinin kaybı değil, aynı zamanda dilin aracılık ettiği kültürün de kaybıdır (Johanson, 2011, s. 57). Dil unsurları toplumların kültürel birikimi içerisinde mi oluşur; yoksa dil mi kültürü oluşturur bu tartışılır. Belki de bu ayrımı yapmak doğru değildir. Bazen bu tür dinamikler birbirini tetikleyen, bazen geliştiren, bazen de gelişime ket vuran bir durum arz edebilir. Ama bir gerçek var ki dil ile kültür ayrılmaz bir bütündür ve bu bütün içerisinde dil ve kültür ele alınmalıdır. “Dil kültür yapısını bir arada tutan çimentodur; ya da tek yanlı izlenimleri gidermek amacıyla başka benzetmelere başvurduğumuzda dil, kültür alanının her yanını aydınlatan güneştir; dil: kültür kilimini dokuyan ipliktir; dil: tüm kültür anıtlarının yansıdığı akarsudur” (Uygur, 1996, s. 19). Bu tanıma da bakacak olursak dil, kültürü çağlar ötesine taşıyan bir araç olarak karşımıza çıkar.

Antropolojinin (insan biliminin), kültürleri, sosyal yaşam ve düzenleri inceleyen dalı sosyal-kültürel antropolojidir. Din Antropolojisi ise sosyal-kültürel antropolojinin alt dallarından biridir. Bu, kültür ile din kavramının karıştırılmasına neden olabilir. Çünkü dinî kavramlar ile kültür kavramlarını

kategorize ederken bazı davranış ve inanışlar bir biri içerisinde kaybolmuş olgular olarak ortaya çıkabilir. Mesela batıl inanışlar olarak tabir edilen baykuş ötmesinin uğursuzluk getirmesi, gül ve gulyabaniler gibi inanışlar, dinî inanış mı yoksa kültür mü olduğu biraz da bilgi eksikliği ile birlikte birbirine karıştırılmaktadır (Çelik, 2013, s. 104).

Bir toplumun kendine özgü nitelikleri, insanın ancak başka toplumlarla karşılaşmasında, bir araya gelmesinde belirginleşir (Aksan, 2011, s. 17). Bu durum yabancılara Türkçe öğretiminde de görülmektedir. Türkçenin öğretiminde kültür aktarımı yapılır kendinî (İslam dini) hususlar da dile getirilmektedir. Özellikle, Türkçenin Türkiye’de yabancılara öğretimi konusunda İslam dinine ait bazı bilgilerin de verilmesi yabancı öğrencilerin dilini öğrendiği toplumun inanç değerlerini kavraması konusunda dil öğrenimi ile bütünlük oluşturmaktadır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin bazı kültürel öğeleri dinî öge olarak, bazı dinî öğeleri de kültür ögesi olarak algılaması, ayrıca geldikleri ülkelerde İslam dinine veya Türk kültürüne ait ön yargıları, Türkçeyi öğrenmede bazı problemler doğurmaktadır. Mesela Moğol bir öğrencinin ülkesinde karşılaştığı Türk kökenli arkadaşları tarafından kâfir sıfatı ile anılması, o öğrencide Türkler ile ilgili yanlış bir düşünceye sebep olmuş ve Moğol öğrencinin derse olan ilgisini düşürmüştür. Bu durumun tüm Türkler için geçerli olmadığı, bazı kişilerin bireysel düşüncesi olduğu ve Türkiye’de bu durumun kesinlikle dile getirilmeyeceği anlatılınca öğrencinin derse olan ilgisinin arttığı gözlenmiştir.

Kültürel bir öğenin din olgusu olarak algılanması ya da din olgusunun kültürel bir ritüel halini alması dil öğretimini de olumsuz etkileyen faktörler arasına girmektedir. Çünkü Türkçenin öğretimi sırasında İslâmî bazı terimlerin yer alması –dua etmek, ramazan bayramı, zekât vermek, vb.- İslam coğrafyasından gelen öğrenciler ile ortak dil kullanımını doğurmaktadır. İslam dinine ait olmayan bir olgu, İslam dininin olgusu olarak nakledildiği takdirde, İslam coğrafyasından gelen öğrenciler artık dil öğretiminden ayrılarak odaklanmalarını din kavramına götürmektedir ve asıl amaç olan Türkçenin öğretiminden uzaklaşmaktadır. İhtilafa düşülen her konuda dil öğretimi ikinci plana atılmaktadır. Öğrenci tarafından anlatılan her konunun önce doğruluğu sonra dil özellikleri incelenmektedir. Dil öğretiminde vermiş olduğunuz bilgide eksiklik ya da yanlışlık olursa öğrencinin dil öğrenimini arka plana atması kaçınılmazdır. Ama “kültürün din üzerindeki etkisi” ifadesini kullanmak da yanlıştır. Çünkü din değişmez bir olgu iken kültür canlı ve değişime açık unsurları içerir. John Hick, benimsenip kabullenilen bir öğenin inanç hâline gelmesi sırasında geçirmiş olduğu safhaları şöyle anlatır:

İnanç, bir ifadenin bir kimse tarafından doğru kabul edilmesidir. Ve dört tabakadır. İlk olarak bir fikri veya düşüncüyü belirten bir ifadenin hafızada muhafaza edilmesi; ikinci tabakada, hafızamızda muhafaza ettiğimiz

fikrin, doğru olduğunu kabul etmemizdir. Üçüncü tabakada, inanmanın doğru olarak kabul ettiği düşüncelerin de bu inanç yönünde alenen hareket etmesi hem de bu yönde harekete geçme niyetine sahip olmasıdır. Dördüncü tabakada ise, inanılan fikrin doğruluğuna başkaları tarafından itiraz edildiği zaman bu itiraza karşı gelme heyecanı ve temayülüdür (Hick, 1957, ss. 30-42).

John Hick'in bu anlatımında, bir inancın insan zihnindeki oluşum sürecine dikkat çekilmektedir. Bir de herhangi bir inanç ögesi, tekil olarak incelendiğinde üzerinde taşıdığı bazı özelliklerin bulunduğu görülmektedir. Bu özellikleri şöyle sıralamak mümkündür: Millîlik, değişmezlik, bağlayıcılık, müştereklik ve inanç kaynağının meçhûliyeti (Çelik, 2013, s. 22). Burada “Halk inancı”nı belirleyen asıl özellik, inanç kaynağının meçhûliyeti/bilinmezliği hususudur. Eğer bir inanç ögesinin kaynağı bir dinin tebliği, bir felsefî düşüncenin telkini ise, o inanca “Halk İnancı” denilebilir mi? Benim kanaatim denilemez. Zira o öge, o dinin tebliği ettiği temel bir esastır veya ilkesidir, olmazsa olmaz şartıdır. Yahut da felsefî bir doktrinin iddiasıdır. Çünkü inanç ögesi gibi görünen o “şey”in açık kimliği, ya da kaynağı bellidir. “Halk İnancı”nda ise baskın özellik, kaynağın meçhûliyeti/bilinmezliğidir. Dolayısıyla “Halk inançlarının doğmasında dinin etkisi” yerine belki de “dinî esasların izleri” demek daha isabetli olacaktır.

“Bir topluluğun tüzel kimliği olan kültür toplumu olabilmesinin ilk şartı, anlamları üzerinde uzlaşmış göstergeler sistemine sahip olmasıdır” (Develi, 2012, s. 24). Öyleyse dil kültür ile iç içedir. Ama her ikisinin de sınırları çizilmiştir. Sözcüklerin arka planında bir kültür dünyasının var olduğu gerçeğine göre (Kalfa, 2013, s. 168). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin öğrendikleri hedef dilde din ve kültür ayırımı yapmaları, dil öğrenme süreçlerinde onlara pozitif etki sağlayacaktır.

Bu araştırmada, farklı kültürlerden gelip Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen doktora düzeyindeki üniversite öğrencilerinin Türkiye’de din ve kültür algıları ve bu durumun Türkçe öğrenme süreci içerisindeki yeri ele alınmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden iç içe geçmiş durum çalışması kullanılmıştır. Yani Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde 2013-2014 öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerden sadece doktora yapan öğrenciler, fenomenolojik ve etnografik bir yapı içerisinde ele alınmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır. Nitel araştırma deseni,

araştırmanın yaklaşımını belirleyen ve çeşitli aşamalarının bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasına rehberlik eden bir strateji olarak tanımlanabilir (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 70). Bu çalışmadaki durum çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, öğrencilerin her gün A2 düzeyindeki Türkçe dersinde araştırmacı tarafından tutulan günlükler içinde yer alan kültürel ve dinî ifadelerinin içerik analiziyle derlenmesi; ikinci bölüm ise açık uçlu sorulara verilen cevapların doküman analiziyle değerlendirilmesidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu doktora düzeyinde eğitim alacak yabancı uyruklu 19 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrenciler, 2013-2014 öğretim yılında Türkiye Bursları kapsamında doktora programlarına yerleştirilmiştir. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde Türkçe A2 düzeyinde öğrenim gören bu öğrencilere ait demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Adı	Cinsiyeti	Ülkesi	Dini	Bölümü	Doğum Tarihi
Al...	Erkek	Tanzanya	İslam	İşletme	1978
Ab...	Erkek	Gana	Hristiyan	Çevre Mühendisliği	1979
Md...	Erkek	Bangladeş	İslam	İstatistik	1981
Al...	Erkek	Libya	İslam	İktisat	1982
Si...	Erkek	Irak	İslam	İnşaat Mühendisliği	1982
Az...	Kadın	Yemen	İslam	İşletme	1983
Mo...	Erkek	Yemen	İslam	İşletme (Pazarlama)	1983
Ph...	Erkek	Hindistan	Hindu	Çevre Mühendisliği	1983
Ma...	Erkek	İran	İslam	Çevre Mühendisliği	1984
Ko...	Erkek	Gabon	Hristiyan	İşletme (Finansman)	1985
Mo...	Erkek	Moritanya	İslam	Bilgisayar Mühendisliği (Bilişim)	1985
İl...	Erkek	Somali	İslam	Bilgisayar Mühendisliği (Bilişim)	1986
Mo...	Erkek	Sudan	İslam	Bilgisayar Mühendisliği	1986
Mu...	Erkek	Suriye	İslam	Bilgisayar Mühendisliği	1986
Nu...	Kadın	Çin	İslam	İşletme (Finansman)	1986
Aw...	Erkek	Somali	İslam	İşletme (Yönetim ve Organizasyon)	1987
Ch...	Erkek	Gana	İslam	İktisat	1987
Ya...	Erkek	Yemen	İslam	İşletme (Pazarlama)	1987
Te...	Kadın	Gürcistan	Hristiyan	İşletme (Finansman)	1990

Tablo 1’de görüldüğü üzere doktora öğrencilerinin 16’sı erkek, 3’ü kadındır. Tablo en yaşlı öğrenciden en genç öğrenciye doğru sıralanmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 30 civarındadır. En genç öğrenci 24 yaşında iken en yaşlı öğrenci 36 yaşındadır. Hedef grupta 15 farklı ülkeden öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin çoğu Afrika ve Ortadoğu bölgelerinden gelmişlerdir. Üç farklı dine mensup öğrenciler içinde mezhep farklılığı (Katolik/Ortodoks ve Şii/Sünnî gibi) olan öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin Türkiye’deki kültüre ait algıları ve İslam dinine yönelik ön bilgilerini ölçmek için açık uçlu dört soru sorulmuştur. Bu sorulara isteyen öğrenciler Türkçe isteyen öğrenciler İngilizce cevap vermiştir.

“Din denince aklınıza ne geliyor?” sorusuna aşağıdaki gibi cevaplar verilmiştir:

- Din denince cami ve imam aklıma geliyor. (1)	-Din önemli bir şeydir. (3)
- Din inanmaktır. (3)	-Din bir mesajdır. (3)
- Din sistemdir. (4)	-Din iyiye götüren bir yoldur. (5)

5 öğrenci dini, iyiye giden yol (Allaha giden yol) olarak tanımlamıştır. İnanç, mesaj ve sistem ifadeleri de din kavramıyla beraber düşünülmektedir.

“Kültür denince aklınıza ne geliyor?” sorusuna aşağıdaki gibi cevaplar verilmiştir:

- Din gibi bir yol. (1)	- Çok önemli bir şey. (1)
- İletişim aracıdır. (1)	- Ahlaktır. (1)
- Kültür inanıştır. (2)	- Aktivite. (2)
- Davranış. (3)	- Alışkanlık. (3)
- Yaşam tarzı. (5)	

5 öğrenci kültürü yaşam tarzı olarak algılamak; 1 öğrencinin “Din gibi bir yol” ifadesi din ile kültür arasındaki kavram karmaşasını göstermektedir. Kültüre yüklenen manaların da çeşitlendiği -ahlak, alışkanlık, iletişim aracı vb.- dikkat çekmektedir.

“Türkiye’ye ilk defa geldiğiniz zaman Türk kültürü ile ilgili ne gördünüz / duyduunuz?” sorusuna aşağıdaki gibi cevaplar verilmiştir:

- Kurban Bayramı. (1)	- Farklı kültürler. (1)
- Kadınlar sigara içeriyor. (2)	- Müzik. (2)
- Arkadaşlık. (2)	- Yiyecek ve içecek. (11)

Bu soruya, Türk kültürüne ait kahve, çay ve tatlılar gibi cevap veren öğrenciler olmuştur. Ama Kurban Bayramı’nı kültür kapsamına alan öğrencinin cevabı ilginçtir. Çünkü Kurban Bayramı dinî bir vecibedir. Kurbanı sadece kültür olarak algılamak yanlıştır. Elbette Kurban Bayramında kültürel ritüellerin

uygulandığı görülür ama Kurban Bayramı başlı başına bir dinî olgu taşımaktadır. Ayrıca Müslüman toplumlardan gelen öğrencilerin Türkiye’de kadınların sokakta sigara içtiklerine dair gözlemleri dikkat çekicidir.

“Türkiye’ye ilk defa geldiğiniz zaman İslam dini ile ilgili ne gördünüz / duyduunuz?” sorusuna aşağıdaki gibi cevaplar verilmiştir:

- Ben Hindu’yum. İnsanlar benden nefret etmediler. (1)
- İslam kuralları Türkiye’de çok kolay. (1)
- Örtü için kadınlar mecbur değil. (2)
- Namaz. (3)
- Büyük ve çok camiler (4)
- Ezan. (8)

İslam dinine ait ezan, namaz ve cami kavramları ortak cevaplar halinde verilmiştir. Ama örtünme ve İslam dinindeki hoşgörü önem arz eden cevaplar arasındadır. Türkiye’deki kuralların zor olmadığı hususu tartışılacak bir mevzudur. Çünkü dinin kuralları tek ve değişmezdir.

Öğrencilerin cevaplarına genel olarak bakıldığında; İslam dinine mensup öğrenciler, Türkiye’deki İslamî yaşantıda bazı farklılıklar gördükleri, İslamî yaşayış farklılıkları olduğunu dile getirmişlerdir. Diğer dinlere mensup öğrenciler ise daha önceden duydukları/gördükleri İslam anlayışı ve Türk kültürü algılarında küçük farklılıklara rastlamışlardır. Ama tüm öğrencilerde kavramsal olarak kültür ve din olgusunda bir karmaşa gözükmemektedir.

Veri Kaynakları

Araştırmada iki farklı veri kaynağı kullanılmıştır. Öncelikle araştırma öncesinde çalışma grubundaki öğrencilere açık uçlu 4 soru verilmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilerin din algıları, Türkiye’deki dinî inançlar ve Türk kültüründeki kavramlar hakkındaki bilgileri doküman analiziyle belirlenmiştir. Formun geçerlilik, güvenilirlik ve kullanılabilirliği dilbilim, din bilgisi ve ölçme uzmanları tarafından kontrol edilmiş ve öneriler doğrultusunda form yeniden düzenlenmiştir. Son şekli verilen form; bir buçuk saatlik sürede, gözetmen eşliğinde, yardımlaşmaya izin verilmeden ve bireysel ifadelerin varlığına değer verilecek şekilde uygulanmış ve veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın ikinci veri kaynağı, 2013-2014 öğretim yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi TÖMER’de araştırmacı tarafından A2 düzeyinde ve 30 iş gününde verilen Türkçe dersinde tutulan notlardır. Araştırmacı kültür ve din olgularını ön planda tutarak ders esnasında irticalen söylenen kültürel ve dinî ifadeleri not etmiştir. Veriler toplandıktan sonra kullanılmak için öğrencilerden gerekli izinler alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, 2013-2014 öğretim yılı güz döneminde A2 düzeyindeki Türkçe dersinde 30 iş gününde tutulan günlüklerden doküman analizi yoluyla toplanmıştır. Araştırma öncesinde çalışma grubundaki öğrencilere açık uçlu 4 soru verilmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilerin din algıları, Türkiye’deki dinî inançlar ve Türk kültüründeki kavramlar hakkındaki bilgileri doküman analizi yoluyla belirlenmiştir. Bir buçuk saatte, bir gözetmen eşliğinde yardımlaşmaya izin verilmeden yapılan bu form çalışması, öğrencilerin İslam dini ve Türk kültürü algılarını tespit etmek amacı gütmektedir.

A2 düzeyindeki Türkçe dersinde Gazi Üniversitesi TÖMER’in *Yabancılar İçin Türkçe A2* kitabı kullanılmış ve ders kitabı içerisinde geçen Türk kültürü ve İslam dinine ait kelime, cümle ve metinler itinayla işlenmiş ve bu dersler sırasında öğrencilerden ekstra bilgiler alınmaya çalışılmıştır. Bu esnada öğrencilerin Türk kültürü ve İslam diniyle ilgili farklı görüşleri günlük tutularak not edilmiştir. Buradaki amaç öğrencilerin doğal ifadeleri ve fikirlerine yön vermemektir. Yazma dersinde zaman zaman kültürel konular ve dinî yaşayışla ilgili cümle tamamlama, cümle türetme, balık sırtı oyunu vb. çalışmalar yapılmış, buradaki kültürel ve dinî ifadeler de not edilmiştir. Derslerde tutulan notlar analiz edilerek konu başlıklarına ayrılmıştır. Derslere zaman zaman edebiyat, eğitim ve dil alanındaki öğretim görevlileri de davet edilmiş ve tutulan notlar birlikte analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada açık uçlu 4 soru sorulmuş ve bu soruların cevapları isteğe bağlı Türkçe veya İngilizce olarak alınmıştır. Araştırmanın diğer verisi ise A2 Türkçe dersi boyunca araştırmacının tuttuğu günlüklerdir. Bu veriler içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Çünkü içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2011, s. 227). Verilerin analizinde öğrencilerin kendi isimleri kullanılmamış; ancak isimlerinin ilk iki harfi verilerek hem analiz sürecinde yorumların kime ait olduğunun kolayca hatırlanması sağlanmış, hem de öğrenci kimliklerinin açık bir şekilde verilmesi engellenmiştir.

Araştırmanın ilk kısmında sorulan açık uçlu 4 soru, öğrencilerin kültür ve din kavramları hakkında bildiklerini tespit etmek amacı taşımaktadır. Öğrencilerin cevapları kodlanarak gruplanmış; bu gruplamalar yabancılarla Türkçe öğretim uzmanı ve ölçme değerlendirme uzmanı yardımıyla kontrol edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında, bir aylık A2 Türkçe dersinde araştırmacı tarafından günlük tutulmuştur. Bu çalışmada kültür ve din hakkında derste konuşulan ifadeler not edilmiştir. Bu esnada derste zaman zaman yabancılara Türkçe öğretimi uzmanı ve bir dilbilim uzmanı bulunmuştur. Araştırma için tutulan bu notlar analiz edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türkçe Öğretimi Merkezi’nde A2 düzeyinde Türkçe öğrenen 19 öğrencinin Türkiye’deki Türk kültürü ve İslam dini ile ilgili ön yargıları ve tutumları incelenmiş ve eksik bilinen bazı kavramlar tespit edilmiştir. İslam dinine mensup öğrencilerin görüşleri ile İslam dinine mensup olmayan öğrencilerin görüşleri iki ayrı bağlamda ele alınmıştır.

İslam dinine mensup on beş öğrencinin görüşleri ele alındığında, Türk kültürü ve İslam dinine ait farklı ifadelerin ortaya çıktığı görülmüştür. Müslüman “Ya...” nın “Vallahi Türkün dini çok acayip. Çünkü namaz sadece cuma var. Arkadaşlarda vakit vallahi yok.” ifadesinde “Türk’ün dini” ibaresine bakınca eksik/yanlış bir terminolojinin varlığından bahsedilebilir. Çünkü bir millete ait İslam dinî kavramı yoktur. Din evrenseldir ve insanlığa gönderilmiştir. “Ya...” İslam dinini iyi bilen ve tatbik eden bir öğrencidir. Çevresindeki İslamî yaşantıyı sürekli eleştirmekte ve anlamaya çalışmaktadır. Öğrenci, dinin değişmez olduğu ve dinin temel kurallarında çeşitlenmeler görülmeyeceği gerçeğini göz ardı etmiştir. Dini eksik ya da fazla yaşayan toplumlara, gruplara ya da bireylere bakarak bir yargıda bulunmak doğru değildir. Dinin dogmatik normlarının farkında olmayan bu öğrenci yanlış ya da eksik yapılan dinî her faaliyeti tüm Türk toplumuna atfetmektedir.

Müslüman ülkelerden -İslamiyet’i yaşam biçimi olarak ele alan, İslam kurallarının tam olarak uygulandığı/uygulanma zorunluluğu olan- gelen öğrenciler ibadetler konusunda hassas davranmaktadırlar. Ders esnasında Müslüman olan Moritanya’lı “Mo...” ibadet saatleri gelince ibadet (namaz) için izin istemiştir. Müslüman öğrencilerin hassasiyeti düşünülerek teneffüs saatlerinde namaz için bu öğrencilere izin verilince “Mo...” çok şaşırmıştır. Niçin şaşırıldığı sorulunca Türkiye’nin batılı bir ülke olduğunu söylemiş ve Müslümanlar için böyle bir kolaylığın sağlanmasının şartı olduğunu belirtmiştir. Türkiye’nin de Müslüman bir devlet olduğu söylenince, Türkiye’yi yüzünü batıya dönmüş doğuya sırt çevirmiş bir ülke olarak algıladığını dile getirmiştir. Bu ifadelerle bakınca, Türkiye hem dinî hem de siyasi olarak yanlış tanınmıştır. Belki de öğrencilerin ön öğrenmelerinde ya da öğrenme kaynaklarında problemler sezilmiştir.

Müslüman öğrencilerin hepsinde İslami duyarlılık üst seviye değildir. Müslüman olan Somalili “İl...” A2 kur sınavının olduğu gün “Bu hafta namaz tatil” ifadesini kullanmıştır. Anlaşıyor ki Müslüman olan yabancı öğrencileri

aynı kategoriye almak doğru değildir. Ülkelerindeki alışkanlıklar ve inanış tarzları farklılık gösterebilir.

Müslüman olan İranlı “Af...”ın “Hocam arkadaş Şii ben Sünni’yim. Problem yok.” ifadesi, öğrencilerin Türkiye hakkında araştırma yaptıklarını göstermektedir. İlk derslerde gizlice, arkadaşının Şii, kendisinin ise Sünni olduğunu söylemiş ve bizim aramızda problem yok ifadesini kullanmıştır. Bunu niçin söylediği sorulduğunda, “Türkiye’de eskiden Sünni-Şii kavgası olmuş galiba o yüzden hatırlattım” ifadesini kullanmıştır. Araştırmacının bu tür ayrışmalara karşı olduğunu söyleyip Yunus Emre’den örnekler vermesi sonucunda öğrencinin rahatladığı gözlenmiştir. Ama Türkiye tarihindeki bazı siyasi, sosyal ve dinî olayların/problemlerin hâlâ devam ettiği kanısı düşündürücüdür.

İslami unsurları derste anlatırken –dinî bayramlar, İslamiyet’e ait terimler- Müslüman olan “Si...” “Hocam kurban bayramını güzel anlattınız. Güzel oldu, sevindim. Çünkü İslam dininden nefret eden arkadaşlar var. İslam güzel dediniz iyi oldu.” ifadesini kullanmıştır. Bu ifadeleri kullanan öğrenci, Kurban Bayramı ile ilgili kısıtları anlatınca ve İslam dininin hoşgörü dini olduğunu vurgulayınca sevinç ifadesini dersten sonra dile getirmiştir. Türkiye’de İslam’ın güzel anlatılması gerektiğini söyleyen öğrenci, kendisinin de İslam’ı anlatacak düzeyde Türkçe öğrenmek istediğini söylemiştir. Çünkü bazı Türk öğrencilerin İslam ile ilgili yanlış bilgilere sahip olduğunu dile getirmiştir.

İslam dinine mensup olmayan dört öğrencinin görüşleri ele alındığında, kültürel ve dinî bağlamda bazı bulgulara ulaşılmıştır. Bu öğrencilerden Hindu “Pa...” “Aaaa Türkiye’de camiler herkese açık mı? Hindistan’da yasak. Eğer biz cami gitsek bize hapis.” ifadesini kullanmıştır. Bu öğrenci kendi dinî vecibelerini yurtdışı yerine getirdiğini, dile getirmektedir. Ayrıca Hindistan’da bir Hindu’nun Müslümanların ibadethanesine gitmesinin hapis cezası veya öldürülme ile sonuçlanacağını söylemiştir. Camileri çok merak ettiğini söyleyen “Pa...” bu mekânlara girmenin yasak olmadığını öğrenince çok şaşırılmış ve sevinmiştir. Hemen fotoğraf makinesini alıp kampüs içerisindeki camiye gitmiş ve fotoğraf çekmiştir. Ayrıca caminin bölümlerini sorarak bir namaz vaktinde namazın kılınışını da izlemiştir. Öğrencinin heyecanlandığı ve ön yargısını kırdığı tespit edilmiştir. Burada dikkat çeken nokta, bu öğrenci hergün sosyal ağlarda fotoğraf paylaşırken camide çektiği fotoğrafları paylaşmamıştır. Öğrencinin global dünya görüşü ile kültürel ve dinî fikirlerinin çatıştığı düşünülmektedir. Ama bu öğrencinin o günden sonra derslere katılımında bir artış gözlenmiştir. Öğrencilerin ön yargılarını bilmek, yabancılara Türkçe öğretiminde sınıf içi katılımı olumlu yönde etkileyebilir.

“Mandela için dua ettiniz sevindim, şaşırđım. Teşekkürler.” diyen Hristiyan “Ca...” derslerde dinî konular açıldığında derse katılmazken, Nelson

Mandela’nın ölümü üzerine yapılan bir konuşma sonrasında sınıfta teşekkür etmiştir. Nelson Mandela’nın kendisi için çok önem arz ettiğini söyleyen öğrenci, bu duruma değinmemizi çok şık ve kibar bir davranış olarak değerlendirmiştir. Türk kültürü ve değerlerini anlatırken yabancı öğrencilerin değer yargılarını da göz önünde bulundurmak öğrenciler açısından motive edici bir husustur. Çünkü her yabancı öğrencinin yeni bir kültür, yeni bir toplum ve belki de yeni bir dinle karşılaşırken kendi değer yargılarının da bilindiğini görmesinin onlar açısından önemli olduğu gözlenmiştir. “Kültürel kıyafetle okula geldim. Siz de kültürel kıyafetle gelin okula.” diyen Hristiyan “Ko...” belki de bu durumu özetlemektedir. Bu ifadeleri kullanan öğrenci bazı derslere yerel kıyafeti ile gelmiş ve diğer öğrencilerden özellikle de ders hocasından yerel kıyafetler ile derse gelmesini rica etmiştir. Çünkü kültürel öğeleri görmek istediğini ve kendi ülkesinde kültürün yaşatıldığını söylemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada farklı kültürlerden gelip Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen doktora düzeyindeki üniversite öğrencilerinin Türkiye’de kültür ve din algılarındaki düşünceleri ve bu durumun Türkçe öğrenme süreci içerisindeki yeri ele alınmıştır. Türkiye’ye gelen ve ikinci dil olarak Türkçeyi öğrenen öğrencilerin İslam dini ve Türk Kültürü ile ilgili ilk algıları tamamen gözlem ve şifahi bilgilere dayanmaktadır. Dünyanın çeşitli yerlerindeki Müslümanlar ile Türkiye’deki Müslümanların karşılaştırılması; Türk kültürünün Osmanlı tarihi ile sınırlandırılması; bu konularda bilgi eksikliklerinin olması; Türkçe öğreniminde sınıf içerisinde öğreticilere de ön yargı ile yaklaşılmasına neden olmaktadır. “Vallahi Türk’ün dini çok garip” ifadesini kullanan öğrenci belki de literatüre yeni bir kavram ekleyerek “Türk’ün dini” olgusunu zihinlere yerleştirmiştir. Aslında buradaki yanlışın temeli kültür-din kavramının tam olarak öğretilmemesi hususudur. Ayrıca öğrencilerin Türkiye hakkında yaptıkları ön araştırma sonuçları da aslında pek sağlıklı veriler sunmamıştır. Çünkü Hindistan’daki Hindu-Müslüman ilişkilerini Türkiye’de de göreceğini zannetmiştir. Hindistan’da Müslümanlar ile Hindular arasındaki sosyal, kültürel ve dinî ayrımın çok katı olması öğrencinin Müslüman Türk toplumuna ön yargı ile bakmasına neden olmaktadır. Bu yüzden Türkiye’ye gelen yabancı öğrencilere oryantasyon çalışması şeklinde Türk kültürü ve İslam dini ile ilgili temel düzeyde bilgilendirici -kabule zorlamayan- bir tanıtım yapılması hem ülkeyi tanıma hem de ön yargıları kırma açısından faydalı olacaktır.

Çalışma grubundaki Müslüman öğrencilerde aynı fikrî birlikteliğin yakalanamaması, sadece din birliğinin değil kültürel unsurların da dil öğrenmede ve yeni milletlerle tanışmada önemli olduğu sonucunu doğrulamaktadır. Çeşitli din ve milletteki öğrencilere doğru anlatılacak dil, kültür ve din olgusu o öğrencilerin de ileriki dönemlerde bu olguları doğru aksettirmelerini sağlayacaktır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecine Türk kültürü ve İslam dinini kapsayan bir oryantasyon çalışması da eklenmesi faydalı olacaktır. Bu bağlamda başta Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı olmak üzere Yunus Emre Enstitüsü ve üniversiteler bünyesindeki TÖMER'ler ihtiyaçlar kapsamında oryantasyon programı hazırlamalıdır. Böylece yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yolunda önemli bir adım atılmış olacaktır.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1984). *Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Aksan, D. (1994). Anadili. *TÖMER Dil Dergisi*, 16, 63-71.
- Aksan, D. (2011). *Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Çelik, A. (2013). *İslam'ın Kabul ve Reddettiği Halk İnançları*. İstanbul: Beyan.
- Develi, H. (2012). *Dil Doktoru Dile ve Türkçeye Dair Yazılar*. İstanbul: Kesit.
- Haviland, W. A., Prins, H. E. L., Walrath, D., McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Hick, J. (1957). *Faith and Knowledge.-A Modern Indtroduction to the Problem of Religious Knowledge*. New York: Cornell University Press.
- Johanson, L. (2011). *Türk Dili Haritası Üzerine Keşifler* (E. Yılmaz ve N. Demir, Çev.). Ankara: Hacettepe.
- Kalfa, M. (2013, Bahar). Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Sözlü Kültür Unsurlarının Kullanımı. *Milli Folklor Dergisi*, 97, 167-177.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uygur, N. (1996). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.